

УДК 32.019.5

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.49.42>

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА РЕАЛІЗАЦІЮ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Андрій Шуліка

*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
факультет суспільних наук і міжнародних відносин, кафедра політології
просп. Гагаріна, 72, 49000, м. Дніпро, Україна*

Розглянуто роль громадянського суспільства у реалізації сталого розвитку. Стверджується, що концепція сталого розвитку є основою програм модернізації багатьох національних урядів та наднаціональних політичних організацій, включаючи Організацію Об'єднаних Націй та інститути Європейського Союзу. Вона стає політичною концепцією, що спрямована на реалізацію політичних цілей реформування суспільства. У соціально-політичній складовій парадигмі сталого розвитку економічні амбіції стримуються повагою до соціальної справедливості та екологічної цілісності.

Зазначається, що реалізація концепції сталого розвитку потребує зусиль та інвестицій як від держави і приватного сектору, так і від інститутів громадянського суспільства. Громадянське суспільство з самого спочатку було залучено до розробки концепції сталого розвитку і сьогодні громадянське суспільство – ключовий партнер держави у досягненні цілей сталого розвитку.

Наголошується, що у процесі досягнення цілей сталого розвитку громадянському суспільству відводиться важлива роль. Перш за все, громадянське суспільство покликане сприяти уряду в реалізації сталого розвитку на національному рівні шляхом висування ініціатив з реалізації та просування основних концептів сталого розвитку і стають ініціаторами суттєвих соціально-політичних перетворень.

В статті відзначається, що інститути громадянського суспільства є сполучною ланкою між державою та населенням, доводячи до відома державних органів потреби суспільства, трансформуючи відгуки населення щодо соціально значущих ініціатив. Тобто громадянське суспільство може виконувати роль урядового консультанта у досягненні цілей сталого розвитку. Країнам із перехідною економікою доводиться покладатися на експертний потенціал та послуги громадянського суспільства для вдосконалення системи прийняття політичних рішень.

Ключові слова: сталий розвиток, цілі сталого розвитку, громадянське суспільство, інститути громадянського суспільства, політична участь, соціальна справедливість, прийняття політичних рішень.

Сталий розвиток – це нова, довгострокова концепція екологічної, економічної, трудової та соціальної політики, яка виходить далеко за межі будь-яких урядових термінів повноважень та національних кордонів. Неушкоджене довкілля, економічне процвітання та соціальна солідарність мають бути спільними цілями глобальної, національної та місцевої політики, щоб гарантувати якість життя для всіх людей у довгостроковій перспективі. Сталий розвиток є відповіддю на виклик, пов'язаний із відповідальним контролем над соціальними, економічними та екологічними процесами. Необхідний розвиток та підтримка сталого розвитку. Ключову роль у цьому процесі мають відігравати соціально-політичні інститути, які забезпечують експертну, організаційну та інституційну підтримку співробітництва на рівні громадянського суспільства.

Цілі у сфері сталого розвитку охоплюють соціальні, екологічні та економічні аспекти життя суспільства та держави. Вони були сформульовані в Резолюції Генасамблеї ООН «Порядок денний на період до 2030» сформульовані ООН у 2015 році [2, р. 797].

Сьогодні питання досягнення цих цілей, пошук шляхів та рішень для реалізації сталого розвитку є предметом широких дискусій серед політиків, експертів, науковців, дослідників та представників громадянського суспільства як на національному, так і на міжнародному рівні. Особливу увагу специфіці виконанню цілей сталого розвитку приділяли увагу Ф. Бірманн [2; 9], К.-А. Сеніт [2; 8; 9], К. Еспіноза [4], М. Клекотко [6], Дж. Менса [7].

Метою статті є аналіз впливу громадянського суспільства на провадження цілей концепції сталого розвитку у соціально-політичній, економічній та екологічній сферах.

Концепція сталого розвитку застосовується для позначення змін щодо покращення та підтримки належної економічної, екологічної та соціальної системи для людського розвитку. Сталість виступає за ефективний та справедливий розподіл ресурсів між поколіннями при здійсненні соціально-економічної діяльності в межах екосистеми [7, р. 13]. Метою концепції сталого розвитку є забезпечення належного узгодження та рівноваги між суспільством, економікою і навколишнім середовищем з точки зору регенеративної спроможності життєзабезпечення екосистем планети. З цієї точки зору сталість ставить у центр уваги те, як люди повинні вести своє економічне та соціальне життя, використовуючи наявні екологічні ресурси для людського розвитку [7, р. 13].

Сталий розвиток є основною концепцією глобальної політики та політичного порядку денного розвитку багатьох держав. Він забезпечує механізм, за допомогою якого суспільство може взаємодіяти з довкіллям, не ризикуючи завдати шкоди цьому ресурсу у майбутньому.

Соціально-політична складова сталого розвитку включає поняття рівності, розширення прав та можливостей, доступності впливу на прийняття політичних рішень, політичної участі, культурної самобутності та інституційної стабільності. Сталий розвиток передбачає становлення системи соціально-політичної організації, яка знижує рівень бідності та забезпечує соціально-політичну рівність і справедливість. Сталість передбачає сприяння розвитку спільнот та культур для досягнення належного рівня життя, спираючись на розвинену систему охорону здоров'я і освіти, гендерну рівність, мир та стабільність [7, р. 15].

Соціальна справедливість може бути досягнута лише шляхом систематичної участі спільноти та сильного громадянського суспільства [6, р. 9]. Зазвичай вважається, що політична участь зміцнює соціальну рівновагу та врівноважує недоліки, що виникають внаслідок неефективної діяльності держави. Сильне, самоорганізоване та інтегроване громадянське суспільство забезпечує участь усіх дійових осіб та інтеграцію всіх форм знань у процесі прийняття рішень та визначення цілей прогресу у реалізації концепції сталого розвитку.

Сталий розвиток має ґрунтуватися на демократичних механізмах розвитку, суть яких полягає в «участі зацікавлених сторін у формулюванні та застосуванні стратегій розвитку у співпраці з іншими соціально-політичними суб'єктами, як національними, так і міжнародними» [6, р. 7].

Громадянське суспільство сприймається як вимір сталого розвитку (його мета і індикатор), і навіть як посередник у реалізації стратегій сталого розвитку.

Інститути громадянського суспільства роблять внесок у досягнення цілей сталого розвитку шляхом реалізації різноманітних соціально-орієнтованих проектів. Також інститути громадянського суспільства роблять внесок у підвищення поінформованості суспільства про сталий розвиток. Громадянське суспільство відіграє ключову роль у моніторингу та забезпеченні підзвітності урядів, а також приватного сектору. Зокрема, сьогодні держави запроваджують практику подання добровільних звітів щодо досягнення цілей сталого розвитку.

Одним із аспектів формування теоретичних засад сталого розвитку є визначення його основних принципів. При цьому слід враховувати три принципи: 1) відтворюваність, 2) баланс та 3) участь. Перший принцип означає відтворюваність ресурсів, благ, умов життя, необхідних для задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь, а також збереження та накопичення капіталу суспільства (природного, економічного, людського, соціального). Реалізація другого принципу передбачає баланс економічних, екологічних та соціальних аспектів розвитку, узгодженість інтересів різних зацікавлених груп, суспільства та корпорацій. Третій – принцип участі – зазвичай сприймається як орієнтація на задоволення потреб, запитів і очікування суспільства, як участь у прийнятті важливих рішень всього суспільства, усіх зацікавлених громадяни. Побудова партнерства з метою сталого розвитку можлива лише шляхом прямої діяльності представників громадянського суспільства у різних сферах суспільного життя.

Свої цілі в системі прийняття політичних рішень громадянське суспільство реалізує через спільні з державою та представниками бізнесу просторами участі. Простір участі можна трактувати як арену для комунікативного формування суспільних переваг і засіб формування цих переваг як соціальної сили, здатної впливати на політичну сферу [8, р. 699]. Усередині переговорних центрів представники громадянського суспільства можуть висловити свою думку в усній чи письмовій формі, на формальному чи неформальному рівні. Офіційний рівень включає право голосу під час переговорних сесій, особисті консультації з урядами та співголовами переговорів, а також онлайн-консультації. Неформальний рівень включає паралельні заходи та двосторонні чи багатосторонні зустрічі з представниками влади та бізнесу.

Для забезпечення ефективного впливу інституту громадянського суспільства використовують інсайдерську тактику (коментування текстів переговорів, надання наукової інформації, лобіювання) та аутсайдерську тактику (звинувачення та засудження, протести, бойкоти) [8, р. 699].

Таким чином, інституту громадянського суспільства можуть відігравати роль ініціаторів соціально-політичних перетворень [1], консультантів, комунікаторів, контролерів та інструментів зміцнення партнерства як на національному, так і на глобальному рівні у процесі досягнення цілей сталого розвитку.

На думку М. Клекотко можна виділити чотири різних типи, які залежать від характеру суб'єктів громадянського суспільства, загальних стратегій або моделей сталого розвитку: 1) модель агентства; 2) модель альянсів; 3) модель «знизу вгору»; 4) інтегрована модель [6, р. 9].

В агентській моделі громадяни обирають державну владу та доручають їй інтереси спільноти. Контроль громадян за сталим розвитком обмежується обранням відповідних органів влади. Влада приймає рішення щодо спрямування змін, а потім намагається заручитися підтримкою громадян. Державні органи досить часто використовує зовнішні експертні знання в процесі прийняття рішень, які «фільтруються» через державні служби та реалізуються у спільноті [6, р. 9].

У моделі альянсів влада співпрацює з неурядовими організаціями, які мають експертні знання або представляють інтереси певних соціальних груп. Насамперед це так звані «нові» організації, що утворюються на основі схожості інтересів, спільних поглядів чи хобі [6, р. 9]. Важливим є також те, що це асоціації, а не спільноти, типові для традиційних організацій. У моделі альянсів ці «нові» НУО глибоко залучені до процесу прийняття рішень та визначення напрямків змін для суспільства.

У моделі «знизу вгору» громадянам пропонується взяти на себе відповідальність за розвиток. Державна влада співпрацює з населенням у визначенні цілей політики, а ідеї

розвитку походять від спільноти. Знання зовнішніх експертів можуть бути використані при ухваленні рішень, якщо на це погодиться населення. На думку М. Клекотко висхідна модель і домінування непрофесійних знань можуть загрожувати сталості. Це тому, що, по-перше, зміст непрофесійних знань може суперечити ідеї сталості. По-друге, недолік експертних знань, дуже поширений у цій моделі, обмежує можливості програм сталого розвитку [6, р. 11].

В інтегрованій моделі всі суб'єкти (органи влади, НУО та громадяни) беруть участь у процесах прийняття рішень. Направлення змін визначається під час громадських дискусій та громадських консультацій.

В межах реалізації концепції сталого розвитку партнерство в політичному управлінні є системою, що забезпечує стійку співпрацю всіх соціальних партнерів (громадян, асоціацій, бізнесу тощо) у прийнятті рішень, виявленні проблем та розробці програм для їх вирішення, а також розробку концепцій і стратегій сталого розвитку та їх реалізацію. У процесі прийняття рішень враховуються позиції всіх сторін, оскільки простір управління – це простір дебатів і переговорів, які призводять до консенсусу [6, р. 13].

Важливо, що однією з головних проблем сучасної системи управління та прийняття політичних рішень в країнах, що розвиваються, стає нерозвинена система урядових норм і політики щодо врахування колективних інтересів та громадської думки. Вирішення цієї проблеми вимагає розвитку інституціональних механізмів, які дозволять громадянам брати активну участь у створенні та реалізації норм і політики [9, р. 535].

Саме тому багато країн при реалізації концепції сталого розвитку проводять політику залучення інститутів громадянського суспільства. Так, дослідження в африканських країнах наголошують на ролі, яку організації громадянського суспільства відіграють у мобілізації участі та залученні зацікавлених громадян до реалізації конкретних цілей сталого розвитку [2, р. 799].

Наприклад, у Кенії ще в 2008 році була прийнята довгострокова програма розвитку Kenya Vision 2030, яка на основі концепту сталого розвитку «прагне перетворити Кенію на нову країну, що індустріалізується, із середнім рівнем доходу, який забезпечує високу якість життя та має метою забезпечити своїм громадянам до 2030 року чисте та безпечне середовище» [3]. У Kenya Vision 2030 розвиток громадянського суспільства через реалізацію широкого спектру ініціатив електронного управління для підвищення охоплення та залучення громадян до прийняття політичних рішень називається головною умовою реалізації цілей сталого розвитку.

Подібні процеси можна побачити і в країнах Латинської Америки. Так, в Колумбії на основі Резолюції ООН «Порядок денний на період до 2030» розробили Національний план розвитку, який спрямований на проведення реформ за трьома основними напрямками – мир, рівність та освіта – шляхом сприяння тісній співпраці та координації між усіма зацікавленими сторонами [3]. Також в Колумбії був реалізований Проєкт «Громадянський моніторинг цілей сталого розвитку» колумбійською зонтичною неурядовою організацією CCONG. Одним із основних напрямків діяльності CCONG є випуск звіту під назвою «Громадянський моніторинг цілей сталого розвитку», в якому містяться рекомендації уряду та оцінюється ступінь виконання урядом взятих на себе зобов'язань щодо реалізації сталого розвитку. В цій якості він впливає на політичні процеси, забезпечуючи нагляд за етапами планування і реалізації та уважно відстежуючи прийняття рішень, щоб забезпечити врахування точок зору громадян на сталий розвиток [4, р. 217].

В Еквадорі реалізація національних програм сталого розвитку сконцентрувалась на взаємодії політичної влади та громадянського суспільства. Основну роль грають дві організації громадянського суспільства Grupo Faro та FFLA, їх головна мета полягає

у поліпшенні умов та засобів для існування еквадорців за допомогою просування концепту сталого розвитку. Крім того, вони прагнуть до інтеграції концепції сталого розвитку у державну політику [4, р. 217]. Ці організації громадянського суспільства реалізують на національному та місцевому рівнях наступні форми впливу: громадські наглядові центри, круглі столи та нарощування потенціалу політичної участі у прийнятті рішень.

В Аргентині громадська організація RACI реалізує Проєкт «Платформа цілей сталого розвитку». RACI – це зонтична неурядова організація, до якої входять близько 150 організацій-членів, її мета це нарощування потенціалу громадянського суспільства та сприяння створенню альянсів між його членами [4, р. 219]. Платформа цілей сталого розвитку є інтерактивним простором, де кожна організація громадянського суспільства завантажує свої власні проєкти, і користувачі можуть бачити, які проєкти пов'язані зі сталим розвитком у кожному регіоні. Більш того, платформа дозволяє класифікувати проєкти за категоріями на основі різних цілей сталого розвитку, а також відображає загальну інформацію, таку як місце розташування, організація-виконавець та спільнота, якій проєкт приносить користь [4, р. 219].

При цьому важливо розуміти, що в країнах, що розвиваються ще зберігаються бар'єри на шляху інституційної інтеграції та узгодженості політики щодо реалізації концепції сталого розвитку. До них відносяться громіздка бюрократія, відсутність політичного інтересу, короткострокові політичні програми та зниження відповідальності за досягнення сталого розвитку. Руйнування таких бар'єрів вимагає політичного тиску з боку організацій громадянського суспільства [2, р. 799].

В цьому контексті важливим стає саморегулювання громадянського суспільства для реалізації ініціатив розвитку за концепцією сталості як альтернативи традиційному державному регулюванню [5, р. 317].

Таким чином, сталий розвиток – це нова соціально-економічна та політична парадигма, що виникла в епоху глобалізації та цифровізації. Сталий розвиток має конкретну цільову спрямованість, що відповідає принципам відповідальності, збалансованості, відтворюваності та участі. Стабільний процес реалізації сталого розвитку потребує комплексної та відповідальної участі громадянського суспільства на всіх рівнях (глобальному, національному, регіональному та корпоративному). Такої мети неможливо досягти без діалогу в різних середовищах, таких як: некомерційні організації, політичний сектор та бізнес. Тільки партнерство всіх секторів може стати основою сильного та сталого суспільства.

Важливим чинником, що забезпечує сталий розвиток суспільства, є створення економічних, соціальних, культурних, правових, політичних та інших умов гармонійного розвитку та соціально позитивного способу життя особистості, реалізації загально визнаних світовим співтовариством конституційних права і свободи людини. Кінцевою метою сталого розвитку є досягнення балансу між екологічною, економічною та соціально-політичною сталістю.

Список використаної літератури

1. Шуліка А. А. Вплив пандемії COVID-19 на розвиток політичної прекарності в сучасному світі. Філософія та політологія в контексті сучасної культури. Вип. 13 (1). 2021. С. 113–119.
2. Biermann F., Hickmann T., Sénit C. A. et al. Scientific evidence on the political impact of the Sustainable Development Goals. *Nat Sustain.* Vol. 5. 2022. P. 795–800.
3. El-Massah S., Mohieldin M. Digital transformation and localizing the sustainable development goals (SDGs). *Ecological Economics.* Vol. 169. 2020. URL: https://scholar.cu.edu.eg/sites/default/files/suza/files/1-_2020-ecological_economics_2020_se_mm.pdf (дата звернення: 13.09.2023).

4. Espinosa C., Rangel G. What roles do civil society organizations play in monitoring and reviewing the Sustainable Development Goals? An exploration of cases from Ecuador, Colombia, and Argentina. *Tapuya: Latin American Science, Technology and Society*. Vol. 5.1. 2022. P. 214–229.
5. Heras–Saizarbitoria I., Urbietta L., Boiral O. Organizations' engagement with sustainable development goals: From cherry–picking to SDG–washing? *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*. Vol. 29.2. 2022. P. 316–328.
6. Klekotko M. Civil Society, Governance and Community Sustainable Development: A Cognitive Approach on the Example of Rural Poland. *Employment and economy in Central and Eastern Europe*. Vol. 7. Issue 1. 2018. P. 1–20.
7. Mensah J., Casadevall S. R. Sustainable development: Meaning, history, principles, pillars, and implications for human action: Literature review. *Cogent social sciences*. Vol. 5. Issue 1. 2019. P. 1–21.
8. Sénit C.-A. Leaving no one behind? The influence of civil society participation on the Sustainable Development Goals. *Environment and Planning C: Politics and Space*. Vol. 38.4. 2020. P. 693–712.
9. Sénit C.-A., Kalfagianni A., Biermann F. Cyberdemocracy: Information and Communication Technologies in Civil Society Consultations for Sustainable Development. *Global Governance*. Vol. 22. 2016. P. 533–554.

THE INFLUENCE OF CIVIL SOCIETY ON THE IMPLEMENTATION OF THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Andrii Shulika

Oles Honchar Dnipro National University,

Faculty of Social Sciences and International Relations, Department of Politology

Gagarin Avenue, 72, 49000, Dnipro, Ukraine

The role of civil society in the implementation of sustainable development is considered. It is argued that the concept of sustainable development underpins the modernization programs of many national governments and supranational political organizations, including the United Nations and European Union institutions. It becomes a political concept aimed at realizing the political goals of reforming society. In the socio-political component paradigm of sustainable development, economic ambitions are restrained by respect for social justice and ecological integrity.

It is noted that the implementation of the concept of sustainable development requires efforts and investments from the state and the private sector, as well as civil society institutions. From the very beginning, civil society was involved in the development of the concept of sustainable development, and today civil society is a key partner of the state in achieving the goals of sustainable development.

It is emphasized that in the process of achieving the goals of sustainable development, civil society plays an important role. First of all, civil society is called to assist the government in the implementation of sustainable development at the national level by putting forward initiatives to implement and promote the main concepts of sustainable development and become initiators of significant social and political transformations.

The article notes that civil society institutions are a connecting link between the state and the population, bringing to the attention of state bodies the needs of society, transforming the population's responses to socially significant initiatives. That is, civil society can play the role of a government consultant in achieving the goals of sustainable development. Countries with economies in transition have to rely on the expertise and services of civil society to improve the political decision-making system.

Key words: sustainable development, sustainable development goals, civil society, civil society institutions, political participation, social justice, political decision-making.